

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Hur använder barn bild- och formskapande material utan instruktioner?

Linda Andersson
Britt-Marie Karlsson
Maria Leek

Oktober 2011

Examensarbete, Grundläggande nivå, 15hp
Pedagogik
Examensarbete i pedagogik
Lärarprogrammet inriktning matte, natur och teknik mot förskolan - distans

Handledare: Johan Liljestränd
Examinator: Peter Gill

Sammanfattning

Andersson, L. Karlsson, B-M. & Leek, M. (2011). *Hur använder barn bild- och formskapande material utan instruktioner?* Examensarbete i Pedagogik 15 hp. Lärarprogrammet, akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Vårt arbete grundar sig på en studie av en barngrupp med barn i tre års ålder. Syftet med studien var att försöka synliggöra vad barnen väljer att göra vid mötet av olika skapande material utan att ha fått vidare instruktioner. Den aktivitet vi benämner som ”utan instruktioner”, både i titel och vidare i texten, är att barnen inte får några uttalade instruktioner eller mallar. Vi träffade barnen vid fyra planerade skapandetillfällen där vi lät dem använda materialen på det sätt de själva valde. Vi lät även barnen visa sina alster vid ett femte tillfälle genom en vernissage på förskolan. Grunden för detta arbete ligger till stor del i studien ute på den valda förskolan där vi använt oss av olika slags dokumentation, till största del observation, men även genom litteratur och forskning som gett oss en bredare områdeskunskap. Det resultat vi kan se i vår studie är att barnen använder materialen på många olika sätt och inte ofta på det sätt som vi vuxna förväntar oss det. Olika faktorer som kan ha spelat in är bl.a. val av miljön och material.

Nyckelord: Bildpedagogik, förskola, skapande, glädje, lek, material

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte	1
2. Bakgrund	2
2.1 Bildpedagogikens betydelse	2
2.2 Skapande utan instruktioner.....	2
2.3 Lek och skapande	3
3. Metod	5
3.1 Metodval.....	5
3.2 Materialval.....	5
3.3 Urval	5
3.4 Genomförande	6
3.5 Källor och sökprocesser	7
3.6 Forskningsetiska principer	7
4. Resultat: Observation	9
4.1 Översikt över alla tillfällena	9
4.2 Tillfällena på förskolan	10
4.2.1 Tillfälle 1, tusch	10
4.2.2 Tillfälle 2, trolldag	11
4.2.3 Tillfälle 3, Naturmaterial	13
4.2.4 Tillfälle 4, Alla material från tidigare tillfällen	15
4.3 Sammanfattning över alla tillfällena	19
5. Diskussion	20
5.1 Metoddiskussion	20
5.2 Materialanvändning.....	20
5.3 Leken i skapandet	21
5.4 Arbetsmiljöns betydelse	21
5.5 Betydelsen av att ha varit tre vid observationen	22
5.6 Barnens vana vid kameran.....	22
5.7 Kritisk granskning av arbetet	23

5.8 Avslutande diskussion.....	23
5.9 Förslag till vidare forskning.....	24
6. Litteraturförteckning	25
7. Bilagor	

1. Inledning

Efter att vi läst bildpedagogik tillsammans som specialisering väcktes vårt intresse för att göra examensarbetet inom det området och utforska vad skapande kan ha för betydelse för barnen i förskolan. Vi märkte själva hur inspirerade och motiverade vi var under den perioden vi arbetade med kursen och tanken på att få arbeta med barnen på det här viset sporrade oss.

Hur man i förskolan använder sig av estetiken handlar om hur pedagogen ser på estetiska ämnen och i detta fall bild. Asplund Carlsson (2008) sammanställer i en artikel det hon benämner som lärarens lärande inom estetiken och där de belyser olika studiers resultat som visar på de estetiska ämneslärarnas sätt att se på sina ämnen. Studier har då bland annat visat att de anser att bilder ska ge oss kunskaper om omvärlden, att bild är ett redskap för att lära ut andra ämnen och att bild ger inspiration vilket ledet till att man orkar mer och man påpekar att bildämnet har ett värde i sig. I den reviderade läroplanen för förskolan [*Lpfö98*] (Skolverket, 2010) kan vi märka att naturvetenskap, matematik och teknik betonas. Redan i den tidigare läroplanen finns det att läsa: "Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, sång och musik, dans och drama" (*Lpfö98*, s 10). Det som vi ser som en stor fördel med bildpedagogiken i förskolan är att här ingår ofta många ämneskunskaper integrerat med varandra och de i sin tur är integrerade med leken som är barnens naturliga uttrycksätt. Det är bara pedagogens kunskap och kreativitet som sätter gränser för hur man kan använda sig av den.

På förskolan finns många väl planerade och fungerande pedagogiska aktiviteter med förutbestämda mål. Barnen får uppleva många temaarbeten och genomtänkta pedagogiska aktiviteter under sin tid där. Det vi ville se var vad barnen själva valde att göra då det möter olika material. Ofta bestämmer vi temat för det som barnen ska skapa men hur blir resultatet om vi låter materialet och barnen bestämma vad som ska skapas?

Vi valde att gå ut på en förskola och studera hur barn arbetar med material utan att ha fått instruktioner. För att denna studie skulle gynna oss använde vi oss av både observationer, videofilmning och foton för att dokumentera det vi varit med om. Anledningen till att vi valde att använda oss av olika slags dokumentation är dels för att inte missa något viktigt som händer och dels för att kunna visa både barnens föräldrar och pedagogerna på förskolan, den aktivitet som skett, som lett barnen fram till det som skapats i slutändan (Lindgren & Sparrman, 2003).

1.1 Syfte

Syftet med vårt arbete är att undersöka hur barn använder bild- och formskapande material utan instruktioner, vilket också ger oss vår frågeställning.

2. Bakgrund

I denna del presenterar vi bildpedagogikens betydelse och användningsområden inom förskolan. Vi tar även upp skapande utan instruktioner och lek i skapande. För att betona vikten av bildpedagogik gör vi en argumentation för och emot med hjälp av litteratur, forskning och forskningsartiklar.

2.1 Bildpedagogikens betydelse

Nationalencyklopedin (u.d.) ger ordet *estetik* flera förklaringar, en är förnimmelsekunskap. Småbarn lär känna den värld som finns runt omkring dem med hjälp av sina sinnen, de luktar, smakar, lyssnar och springer i rummet (Løkken, Haugen & Röthle, 2006). Bildpedagogiken ingår som en del i det man brukar kalla för estetiska läroprocesser, i förskolan ingår där även musik och rytmik, rörelse och drama som uttrycksformer. Dessa estetiska läroprocesser har enligt Marner (2008) problem med att kunna visa på direkta fördelar i det enskilda ämnet. Forskarna Hägglund och Lindström (2004) skriver i sin artikel om den låga status de estetiska ämnena har i skolan, det är något som de tror beror på en föreställning om att dessa förknippas mer med känslor och sinnen än de som räknas som kunskapsämnen. Lind (2004) är dock av en annan åsikt då det gäller förskolan. Hon hävdar att de estetiska uttryckssätten här har en hög status och det tror hon hänger samman med att man i förskolan inte har samma sätt att arbeta med ämnen på ett schema. Hägglund och Lindström (2004) betonar vikten av att man ser vad som händer på vägen fram till det utsatta målet, att man synliggör lärandet och inte bara kunskapen.

Bendroth (1998) har i sin undersökning sett olika pedagogiska problem som hon uppmärksammat. I en av studierna påvisar hon att bild inte var det främsta syftet utan endast ett hjälpmedel för att nå andra kunskaper. För att kunna kalla det för en bildaktivitet anser hon att det ska innebära: ”undersökande av material, experiment med material, träning i att se och bildsamtal” (s 209). Enligt Bendroth (1998) bör barnen ges möjlighet till att bland annat vara aktiva i sitt eget bildskapande: fatta egna beslut, samtala och tänka kring bilden och att få utforska materialet de skapar med. Hon beskriver även ett tillfälle då hon upplever att läraren inte fullt litar på att eleverna ska klara uppgiften de är satta att göra. Bendroth (1998) tycker sig uppleva en känsla av osäkerhet och beroende hos eleverna, de styrs av pedagogen mer än samarbetet i gruppen. Situationen upplevs som lärarstyrd och den lämnar ingen plats för barnens eget skapande vilket är ett måste för att de ska få en estetisk erfarenhet.

2.2 Skapande utan instruktioner

I vår studie ska barnen få skapa med material utan att få instruktioner om hur de ska använda dem, om detta finns det delade meningar i litteraturen. Ska pedagogen vara med och ge barnen uppgifter, berätta hur man använder sig av materialen, ska pedagogen göra förlagor och låta barnen använda mallar? Herbert Read (1956) talar för att låta barnen utforska själva, med det menar han att pedagogen eller läraren inte ska vara frånvarande, utan tillåtande, eftersom han tror att det främjar deras kreativitet. Strandberg (2006) diskuterar hur barnen lär sig snabbare när de är delaktiga i undervisningen. Gärna under kreativa former då barnen ges möjlighet att uttrycka sig på andra sätt, än vad de vanligtvis gör. Strandberg hänvisar även till Vygotskijs syn på barnen som kompetenta, vilket de visar då de ges ansvar.

Änggård (2005) utgår i sin undersökning från vad barnen tänker och tycker om sitt bildskapande. I ett stycke återger hon det som hon tolkar att barnen tycker är vackert.

Dels handlar det om materialval, dels om att de använder mallar, målarböcker och att de med hjälp av andras bilder och ett tunt papper ritar av det som andra barn har ritat. Vid frågan om varför barnen tycker om detta så ger barnen till svar att det blir finare bilder om det gör så och det hjälper dem att skapa bilder som de annars inte klarat av. Änggård (2005) beskriver barns skapande till en stor del som en gruppverksamhet. Det som händer på förskolan är sällan individuella projekt utan det mesta görs i grupp, så även bildskapandet. Barnen vill rita som kompiserna gör, de vill använda mallar och målarböcker för att det ska bli så lika som möjligt. Då de skapar bilder så vill de gärna göra det tillsammans med någon. Änggård (2005) påpekar att här råder vad hon kallar en kulturkrock mellan vuxnas sätt att se på skapande vilket är personligt och individuellt, hon visar med sin studie att barns skapande i förskolan är en gruppaktivitet.

Barnes (1994) talar om olika pedagogiska lösningar att arbeta med barnens skapande. En kallar han för en "låt gå" attityd där han beskriver att barnen får arbeta fritt med material utan pedagogisk vägledning. Han jämför detta med att ge ett barn en bok med text utan att det kan läsa. Han beskriver att många pedagoger i förskolan anser att de små barnen behöver utforskningstid med nya material och de behöver få använda dem spontant för att lära sig hantera dem. Här fungerar pedagogen mer som en assistent än som en lärare som ska föra ut kunskaper. Detta tycker han är förståeligt så länge man ger barnen utmaningar vart efter att de lär sig behärska material och metoder. Barnes (1994) fortsätter att tala om pedagogiska lösningar som innebär hård lärarstyrning där man redan innan vet hur det man skapar kommer att se ut i förväg. I detta ingår hjälpmedel som mallar, byggsatser och färdiga bilder att färglägga m.m. Genom detta missar barnen problemlösning, uppfinningsförmåga och deras kreativitet hindras att utvecklas.

I de allra flesta fall då det gäller att uppnå kunskaper och skicklighet är det nödvändigt att träna och öva sig. Så är även fallet med skapande. Många barn ritar samma och samma, gång på gång för att sedan gå vidare till något annat då de anser att de behärskar den konsten. Veia Vecchi i Project Zero (2001) hävdar att barn i dag har svårt att acceptera de bilder som de skapar på grund av alla färdiga bilder som de ständigt omges av. De bilderna kan vara från t.ex. tv, tidningar, Internet och så vidare. Tiden från att de börjar öva på att skapa en bild fram till vad de anser vara ett färdigt resultat, den tiden upplever hon har minskat genom åren, barnen tycks ha mindre tålamod att öva fram sina färdigheter. Om det då går fortare att nå resultat med mallar, målarböcker och andra hjälpmedel och barnen uppskattar det innebär detta en växande marknad för dessa material. Veia Vecchi (2001) diskuterar frågan om förskolan ska vara med och stödja detta eller om ska vi ge barnen tid, kunskaper och möjlighet att utveckla sina kunskaper i att skapa bilder, enligt Lpfö98 ingår det i vårt uppdrag. Änggård (2005) hävdar att pedagogerna kan rita förlagor, scheman och instruktioner för att hjälpa barnen stegvis på vägen. Det gäller att pedagogen kan se vilken nivå barnen är på för att inte skapa för stora oövervinnliga mål eller för att skapa nya utmaningar för barnet. Att även behålla en glädje och lust att skapa är viktiga aspekter i den skapande verksamheten (Saar 2005).

2.3 Lek och skapande

Enligt Read (1956) kan lek och konst vara svår att särskilja. Den påtagligaste formen av fritt skapande är leken och han anser att leken är ett slags konst. Att utforska material är enligt Knutsdotter Olofsson (1987) inte att betraktas som lek, det är kunskapsskapande beteende och kommer i en fas innan leken börjar. Efter detta kan man se att barnen vandrar mellan lek och verklighet vart efter att de upptäcker saker som de vill prova, undersöka och upptäcka. Hon förklarar vidare att det är olika påverkan som styr leken

och utforskande. Då barnen drivs av viljan att lära sig om något så är det vad de blivit påverkade av i omvärlden, i leken är det något hos barnet själv som det vill utforska. Enligt Knutsdotter Olofsson (1987) använder barnen leken för att bearbeta det de har lärt sig. Det avdramatiserar händelser och ger upplevelsen en chans att smälta in i det medvetna hos barnet.

Tragetons (Knutsdotter Olofsson, 1987) studier visar att då barnen utforskat och provat skapande materialet en stund så kommer de in i något som han kallar för divergent symbol fas. Barnen ser saker i sina bilder, i sitt skapande och förknippar det med något. Klottret kan till exempel bli en gräsklippare. Han förklarar att barnet får kunskaper om materialet på detta vis genom att det tillåts använda det i leken. Han säger vidare att ju längre barnet får vistas i denna fas, desto mer lär det sig men också att mallar kan vara ett hinder i deras utveckling. Efter denna fas kommer det han kallar konvergent symbol fas och den är mer resultat inriktad.

3. Metod

I följande metodavsnitt presenterar vi vårt metodval, vilka slags källor och sökprocesser vi använt oss av, genomförandet av observationen, urvalet och de forskningsetiska principerna.

3.1 Metodval

Studien är en kvalitativ undersökning och det är en deltagande observation med inslag av filmning och foto där vi valt att vara både observatörer och deltagare. Vi hade kunskaper från vår specialisering som vi ville använda oss av i förskolans verksamhet. Vi valde att videofilma eftersom det gav oss en möjlighet att både se kroppsspråk och ansiktsuttryck, samtidigt som vi kunde höra ljud från lek och vad som sades. Bjørndal (2002) påpekar att vid granskning av observationer bör man ha ett kritiskt tänkande. Han förklarar att minnet är komplext och vad man minns från olika situationer kan bero på vad man väljer att spara i minnet. Det kan bland annat hänga samman med hur man mår den dagen, vad man är fokuserad på att se och vilka tidigare erfarenheter man har valt att lagra i långtidsminnet. Bjørndal (2002) påpekar att om man själv deltar i observationen är den information som man tar in begränsad och det är då bra att använda sig av olika tekniska hjälpmedel så att man kan studera observationen i efterhand.

Vi har direkt efter varje avslutad träff satt oss tillsammans för att reflektera över det vi varit med om. Detta för att jämföra vad vi sett medan vi fortfarande har haft det färskt i minne. Videofilmningen tittade vi på då alla skapande tillfällen var över, vi läste anteckningar och vi jämförde dem med det vi sett på filmen. Vernissagen filmades inte, vid det tillfället fotograferade vi endast barnens alster och hur vi valde att presentera dem (se bilder). Anledningen till att vi valde att inte filma under vernissagen är p.g.a. etiska skäl gentemot de andra barnen från förskolan som vistades i rummet men även gentemot föräldrar och övrig familj.

3.2 Materialval

Till första tillfället valde vi tusch, dels för att det är ett färgglatt material men även att barnen tränar sin finmotorik. Vid tillfälle två var materialvalet ofärgad trolldag. Det stimulerar det taktila och lämnar ett stort skapandetrymme då man kan forma om gång på gång, för att sedan färgsätta. Tredje tillfället erbjöds olika slags naturmaterial som t.ex. kottar och pinnar. Naturmaterial har bestämda former som barnen inte kan förändra utan måste arbeta utifrån, samt att det är ett gratismaterial som finns i obegränsad upplaga. Vid fjärde tillfället, som var det sista innan vernissagen, lät vi barnen använda sig av alla olika material som funnits tillgängliga under de tidigare tillfällena. Det som skapats vid samtliga tillfällen sparades till vernissagen.

3.3 Urval

Vi valde att göra studierna på en förskola i en mindre stad i södra Norrland under några tillfällen hösten 2011. Den viktigaste anledningen till att vi valde just denna förskola var att ingen av oss har tidigare gjort studier, haft utbildning eller arbetat där, vilket gör att vi alla har samma förutsättningar inför och med barn och personal. En annan anledning till varför vi just valde denna förskola var att vi tidigare gjort ett studiebesök där.

Barnen valdes ut i samråd med deras pedagoger på förskolan utifrån vissa önskemål vi hade bl.a. om ålder, antal o.s.v. Då det fanns totalt sex stycken treåringar föll det sig

naturligt att välja samtliga. Barngruppen har alltså bestått av dessa sex treåringar, varav en varit frånvarande samtliga tillfällen. Sammanlagt har vi alltså haft tillgång till fem barn förutom vid tillfälle tre då ett av barnen var borta. Barngruppen har bestått av tre flickor och två pojkar, med undantag vid tillfälle tre då de var två flickor och två pojkar. Gruppen bestod av olika individer, där vissa tog för sig mer än andra och i den här gruppen har en pojke och en flicka märkts mer genom att ta mer plats fysiskt och språkligt. Barnen har varit på olika ställen i utvecklingen t.ex. i det språkliga och i sitt rörelsebehov. De var kreativa och började genast arbeta med materialen utan att de fått några instruktioner.

3.4 Genomförande

I vår planering enades vi om att gå ut på en förskola och göra en observation i en skapande situation. Förskolan är centralt placerad med närhet till parker, lekpark, bibliotek, havet och naturen. Det ligger i ett gammalt hus med stor gård och med många rum på två plan, där man på bottenvåningen har småbarnsverksamhet 1-3 år och på övre våningen verksamhet för de större barnen 4-5 år. Förskolan drivs privat som ett personalkooperativ och de har valt att ha högre personaltäthet än de kommunala förskolorna i trakten. Förskolan har en natur- och miljöinriktning med ett entreprenöriellt synsätt som en röd tråd genom hela verksamheten.

Vi var mer än välkomna att göra vår studie där och personalen tog emot oss med öppna armar vilket kändes positivt och välkomnande för vår del. För att visa att vi var angelägna valde vi att kontakta den utvalda förskolan i tid och bad om att få komma dit och presentera oss själva några dagar innan vi skulle komma dit och påbörja vår studie.

När vi någon dag senare kom tillbaka till förskolan för att utföra vårt första tillfälle, åkte vi dit i god tid så att barnen fick en chans att se vilka vi var innan de skulle jobba tillsammans oss. Vi var med på deras samling där vi fick en möjlighet att presentera oss och se barnen och höra deras namn. I rummet där vi valt att utföra den skapande aktiviteten hade vi innan mötena med barnen förberett och plockat fram de material som behövdes inför varje tillfälle. Eftersom vi ville att barngruppen skulle arbeta självständigt valde vi ut särskilda material som skulle ge barnen goda förutsättningar att undersöka och experimentera med dem i grupp. Materialen fanns i rummet när barnen kom in men de var inte synliga eftersom de skulle kunna fokusera på en berättelse som de fått uppläst för sig vid varje tillfälle. Efter berättelsen visade vi materialen som de skulle få använda.

Under den skapande aktiviteten har vi funnits där med barnen. Vi pratade med dem om vad de gjorde och vad de såg, samtidigt som vi antecknade och tog foton på det som skedde. Vår fokus låg hela tiden på den skapande processen, inte på att se ett slutresultat. Därför har barnen fått fria händer att skapa det de själva känt för med hjälp av de materialen som funnits tillgängligt. Vi har varit noggranna med att ta foton för att kunna visa barnens föräldrar skapande resan och inte endast en slutprodukt. Videokameran som vi har använt oss av har vi lagt på en stol eller på en hylla, detta för att vi ska kunna finnas där tillsammans med barnen på ett eller annat vis och inte vara upptagna av att filma.

Som en avslutning vid varje tillfälle har vi försökt att samla barnen och få dem att återberätta vad de har gjort. Om det inte funnits tid till detta har vi istället valt att vid nästa tillfälle fråga om det som de gjorde sist. På så vis har barnen fått möjligheten att reflektera över det som de varit med om. När barnen har varit färdiga och lämnat

rummet har vi stannat kvar och plockat undan och sett till att det som barnen skapat på något vis, sparats inför vernissagen.

En och samma pedagog på förskolan, som barnen känner sig trygga med, har funnits med i rummet vid varje tillfälle. Vid fjärde tillfället fanns ytterligare en pedagog som varken barnen eller vi träffat tidigare. Vi gjorde bedömningen att hon inte ”störde” eftersom hon satt stilla på en stol bakom barnen och endast svarade på deras tilltal och inte tog aktiv kontakt med dem. Däremot fanns det en glad, tillåtande känsla runt henne, då hon var intresserad av det vi och barnen gjorde. I övrigt är det vi som har genomfört aktiviteten genom att förbereda, leda och efteråt plocka undan. Efter att vi lämnat förskolan har vi funderat över vad vi upplevt och skrivit ihop en sammanfattning.

Vid ett femte och avslutande tillfälle hade vi en vernissage på förskolan. Tanken med vernissagen var att föräldrarna skulle få en inblick i det barnen har varit med om. Vi ville inte enbart visa deras slutprodukter, utan även ge föräldrarna möjlighet att följa med på en del av den resan barnen gjort tillsammans med oss när vi varit där. Detta gör att den dokumentation vi har med foton och text är viktig då det inte alltid är lätt för de mindre barnen att återberätta vad de gjort (Granberg, 2001). Det kanske inte ens är lätt att berätta även om det finns slutprodukter. Där kan foton visa på vad som skett men också att de kan förenkla för barnen att minnas och se tillbaka på det som de har gjort. Att barnen får berätta om bilderna, återge skapandesituationen, är för dem en bra språkutvecklande träning (Granberg, 2001). Att föräldrarna bjuds in till förskolan skapar ett engagemang och en förståelse, vilket är viktigt för ett bra samarbete mellan hem och förskola (*Lpfö98*). Vi ville även ge föräldrarna en chans att ställa frågor till oss som arbetat med barnen under dessa tillfällen.

3.5 Källor och sökprocesser

För att få en kunskapsöversikt har vi använt oss av aktuell forskning från artiklar och avhandlingar. Att ha kunskaper om hur man på egen hand söker information har gett oss en otrolig frihet och vi har inte känt oss bundna vid att sitta på specifika platser för att kunna söka, utan har kunnat placera oss där vi känt att vi fått arbetsro oavsett om det har varit hemma, på högskolan eller på ett studiecentrum (Backman, 2008). Därutöver har vi använt tidigare kurslitteratur som inspiration och vägledning.

3.6 Forskningsetiska principer

1. Informationskravet

Vi skickade i ett tidigt skede ut information till barnens vårdnadshavare där vi som studenter gjort en kort presentation av oss och vårt examensarbete (se bilaga 7.1). Vårdnadshavarna fick sedan fylla i denna fullmakt om de ville eller inte, att deras barn fick förekomma på bild eller film. De barn, vars vårdnadshavare inte valt att deras barn får förekomma på bild eller film, eller de vårdnadshavare som inte lämnat in fullmakten till oss, blev inte fotade eller filmade. Att informera kring hur det dokumenterade kommer att behandlas d.v.s. att endast vi och eventuellt vår handledare kommer att se materialet samt att det kommer att förstöras, ansåg vi vara viktigt. Detta för att barnen som medverkat i studien, samt att deras föräldrar ska slippa vara oroliga för att material sprids (Lindgren & Sparrman, 2003).

2. Samtyckeskravet

Föräldrarna fick med hjälp av fullmakterna avgöra om de ville eller inte att deras barn skulle vara med i studien samt på foton och film. Det föll sig naturligt att få ett samtycke endast från barnens föräldrar, då barnen av oss anses för små för att själva kunna avgöra. Dock bör barnen alltid informeras om vad som görs samt om de ska bli fotade och filmade och då ha rätten att avböja om de inte vill (Lindgren & Sparrman, 2003).

3. Konfidentialitetskravet

Vi har även tänkt på barnen, som själva inte kan avgöra om de vill vara med eller inte, genom att inte exponera dem på foton på det vis att det går att identifiera dem (Lindgren & Sparrman, 2003). På så sätt har vi ändå tagit hänsyn till att barnen, i framtiden, inte förekommer på bilder de själva inte vill se.

4. Nyttjandekravet

Då vi insåg att flera av foton vi tog under våra tillfällen på förskolan skulle stärka vårt arbete valde vi att sända ut ytterligare en fullmakt till barnens vårdnadshavare (se bilaga 7.2). Denna fullmakt gav vårdnadshavarna möjligheten att avgöra om de ville att deras barn fick förekomma på foton i vårt arbete. De fick även möjligheten att se foton vi valt ut att ha med i vårt arbete på vernissagen.

4. Resultat: Observation

I vår resultatdel kommer vi att presentera vår observation på förskolan. I den ingår fyra skapande tillfällen och en avslutande vernissage. Foton finns med som förstärkning och förtydligande av det som står skrivet. I den löpande texten har vi valt att ta med några av barnens kommentarer och uttryck, på grund av detta kan talspråk förekomma.

4.1 Översikt över alla tillfällena

Då vi vid varje tillfälle tog emot barngruppen från ordinarie pedagog ville vi att de skulle komma ner i varv och ges en chans att lyssna och se oss. För att nå dit enades vi om att läsa en berättelse för barnen utan att visa några bilder. Bokens titel är *Inte bara svart eller vitt* (Eriksson & Jisander, 2006). Det är en berättelse om färger; att de kan lukta, smaka och kännas. Vi läste samma berättelse vid varje tillfälle men de fick inte se bilderna ur boken förrän vid det fjärde tillfället.

Foto: Linda Andersson

”Då vi vid varje tillfälle tog emot barngruppen från ordinarie pedagog ville vi att de skulle komma ner i varv och ges en chans att lyssna på och se oss. För att nå dit enades vi om att läsa en berättelse för barnen utan att visa några bilder”

Då vi planerade material var vi eniga om att det skulle vara material som möjliggjorde alla skapande dimensioner. Därför valde vi: att vid första tillfället arbeta med tusch, vid andra tillfället med trolldag, vid tredje tillfället med olika naturmaterial och vid det fjärde tillfället att kombinera de tidigare ovan nämnda materialen. Det skulle dessutom vara ett skapande arbete i grupp även om de utförde egna individuella delar som en del av helheten. Därför hade vi valt att arbeta stort, på träskivor och på stora papper. Det som skapats vid samtliga tillfällen sparades till en avslutande vernissage.

4.2 Tillfällena på förskolan

4.2.1 Tillfälle 1, tusch

Vi täckte en del av golvet med papper som barnen fick rita på med tuschpennor. Till en början satt gruppen på pappret och lyssnade på berättelsen. Då vi berättade att de skulle få rita på det med tusch så utbröt aktivitet hos dem. Två ritade yvigt och rörligt och tre barn satt lugnt på en varsin plats. Efter en stund rörde de sig också runt över hela pappret.

En aktivitet som upptog en stor del av tiden var då barnen ritade sammanhängande cirkelmönster. Till en början var det en eller två som startade detta men efter en stund ritade fler av barnen på det här viset. Tre av dem ritade stora mönster medan ett av dem ritade samma mönster men på en mindre yta. Det femte barnet visade inget intresse för denna aktivitet utan ritade mer detaljerat på en liten del av pappret. Ur cirkelmönstret uppkom en diskussion om vad de skapat. En pojke såg efter en stund en gräsklippare i en grön cirkelsamling och en flicka sa att hon såg samma sak och de lade tillsammans till ett ljud. Därefter förde de pennorna runt på pappret och berättade om gräsklipparen, de gjorde även olika motorbrummande ljud.

Vi såg att de arbetade över hela pappret och de flesta ritade överallt, dock valde två av barnen att till största delen rita på en liten del av pappret. Då de andra barnen gjorde stora cirkelmönster och sedan startade en springlek, lekte de runt dessa två barn som valde att sitta kvar på pappret och rita. Barnen gick i och ur varandras skapelser, de fyllde på med linjer och cirklar där de ville. Vissa skapande aktiviteter skedde i grupp, vissa var individuella projekt och andra var individuella till en början men övergick så småningom till en gruppaktivitet. En flicka stannade upp i sina stora cirklar och började rita ett ansikte och ben och svarade när hon fick frågan om vem det är att: ”Det är pappa” Vart ska han? ”Till jobbet”. Ett av barnen började göra prickar och snart höll alla på med det. En pojke började rita en båt och det utvecklades så småningom vidare till en segelbåt. Då en annan pojke såg detta gjorde han likadant.

Vid några tillfällen använde barnen tuschpennorna som lekmaterial. En pojke hade ritat en timmerbil och samlade händerna fulla med tuschpennor utan korkar, som han sa var timmer. När en flicka frågade om hon fick låna en penna sträckte han fram alla och hon fick ta den hon ville ha. Samma pojke slängde upp pennorna i luften, detta skedde på samma sätt många gånger. Då det gått nästan tjugo minuter började tre av barnen krypa, rulla, gå och springa över bilden de skapat på pappret. De frångick ritandet och de övergick till en lek där pappret var en del av leken. De satte sig under ett bord intill och rusade sedan ut på pappret. Detta upprepades några gånger.

Foto: Linda Andersson

”Vi såg att de arbetade över hela pappret och de flesta ritade överallt, dock valde två av barnen att till största delen rita på en liten del av pappret”

4.2.2 Tillfälle 2, trolldag

Då vi läste berättelsen satte vi alla tre med barnen på golvet men bara en av oss läste texten. Det material som skulle användas plockade vi fram efter att vi läst klart. Barnen fick tillgång till en rund bordsskiva som placerades på golvet. Där fick de bygga och skapa som de ville. Vi placerade all deg i centrum på bordet och såg vad som hände. Barnen satt tillsammans runt skivan och kröp närmare då vi lade ner den. En av oss frågade barnen: ”Vad tror ni att det här är?” Hon fick ett unisont svar ”Deg!” Alla barnen dök ner över bordsskivan och började gemensamt platta till degen, några mer och några mindre. När vi frågade: ”Vad luktar degen?” svarade barnen: ”Usch!” varpå vi återknöt till berättelsen vi läst, om att färger kan dofta och frågade: ”Luktar den rosenrött eller syrenlila?”, ”Nää!” svarar barnen. Något barn backade då barnen började platta ut degen och försökte leta sig en ny plats runt skivan. Efter en stund började barnen ta delar av leran, de bankade och plattade.

”Alla barnen dök ner över bordsskivan och började gemensamt platta till degen, några mer och några mindre”

Foto: Linda Andersson

Delar av de aktiviteter som uppstod var individuella och några var gruppbetonade. Gruppen delade själva ut degen utan att vi var delaktiga, de fick till en början relativt lika stora delar. Efter en stund såg vi exempel på diskussioner som uppstod i gruppen, någon sträckte sig till kompiserna och knådade med dennes deg tills den sa högt: ”Nej, den är min!” En flicka tog degen av pojken bredvid sig och när han försökte ta tillbaka den, protesterade hon högt och sa: ”Den är min! Nej! Den är min!” upprepade gånger. Den här flickan hade den största biten deg. En annan flicka gav en bit av sin deg till pojken och då gav den första flickan också en liten bit av sin deg till samma pojke. Denna flicka höll upp sin degklump över huvudet, detta upprepades flera gånger. Hon lade sedan ner degen på bordsskivan, tryckte ner näsan i den och tittade sedan på den för att sedan trycka ner hela ansiktet med hela kroppens tyngd emot och ruman upp i luften med kroppen som ett upp och ner vänt V. När hon var klar tog hon upp degen och lade ner den i fickan på förklädet. En annan flicka gjorde samma sak. Då frågade flickan som börjat: ”Ska du ha degen i din den?” och pekade på fickan på förklädet. Då stoppade alla barnen degen i sina fickor och de skakade degen så den flög upp och ner i luften. Flickan som först la ner degen i fickan tog kommandot och sa: ”Nu degar vi!”, ”Nu skakar vi!”. En pojke rullade en mask av degen och visade den, då började en flicka att rulla en mask hon med. Ett barn gjorde mustasch och skägg av deg och lade det i håret, detta såg de andra barnen och gjorde likadant. De luktade i smyg på degen när de trodde att ingen såg och en pojke smakade på den. Ett brummande ljud skapades av ett av barnen samtidigt som det skapades med degen och det spred sig till de andra. En av pojkarna fortsatte med det ljudet långt efter att alla de andra har slutat.

Foto: Linda Andersson

”När hon var klar tog hon upp degen och lade ner den i fickan på förklädet. En annan flicka gjorde samma sak. Då frågade flickan som börjat: ”Ska du ha degen i din den?” och pekade på fickan på förklädet. Då stoppade alla barnen degen i sina fickor och de skakade degen så den flög upp och ner i luften”

Då det har gått cirka tjugo minuter började barnen att göra saker av leran att spara, detta på initiativ av en flicka som gjort ett handavtryck i leran och när hon fick frågan av oss om hon ville spara den, valde hon att göra det och nickade leende till svar.

4.2.3 Tillfälle 3, Naturmaterial

Till en början satt vi på golvet och läste berättelsen utan att de såg vilket material vi erbjöd denna gång. De lyssnade och kommenterade orden och uttrycken i berättelsen. Därefter visade vi dem vad vi hade med oss för material denna gång: kottar, pinnar, torkad mossa, färska blad och blommor. Barnen hade tillgång till en lång och relativt tunn träskiva, att skapa på. Den placerades på ett bord som var lagom högt för barnen att stå och arbeta runt. Vi frågade vad de trodde att det var, men fick inget direkt svar. En av oss frågade om de har luktat på den och alla böjde sig fram och luktade och en pojke säger: ”Usch!” och fler härmar och säger usch. En av oss sa då: ”Nämen, jag tycker att det luktar gott.” Vi frågade igen vad de tror att det var och en flicka sa tyst: ”Träd.” Ja svarade en av oss, det är en bit ur ett träd.” För att kunna fästa materialen på denna träskiva fick de tillgång till trälim. Den hälldes i små koppar och de fick använda penslar och plastskedar att stryka på limmet med.

Foto: Linda Andersson

”För att kunna fästa materialet på denna träskiva fick de tillgång till trälim. Den hälldes i små koppar och de fick använda penslar och plastskedar att stryka på limmet med”

Då materialen plockades fram och barnen valde vad de skulle arbeta med så gjorde de i gruppen på olika sätt. Fyra av barnen valde ut ett fåtal av de olika materialen, medan en av pojkarna tog mycket material i ett enda grepp. På brädan placerade de fyra barnen ut materialen där de tyckte att det skulle vara men pojken lade allt sitt material i en stor hög. En av oss frågade: ”Vad blir det?” ”En hög” svarade han. Då fick han frågan: ”Vad är det?” samtidigt som vi pekade på mitten av högen. Han sa något som vi inte riktigt hörde men vi trodde att han sa att det är mat där inne och då sa han tydligt: ”Det är mörkt! Jag måste ha mer på, mer kottar och mer pinnar, kolla vad mycket! Herregud! Oj, oj, oj!” Denna pojke syntes och hördes mest vid detta tillfälle medan de andra fyra barnen flyttade sitt material utåt kanterna.

Foto: Linda Andersson

”Då materialen plockades fram och barnen valde vad de skulle arbeta med så gjorde de i gruppen på olika sätt. Fyra av barnen valde ut ett fåtal av de olika materialen, medan en av pojkarna tog mycket material i ett enda grepp. På brädan placerade de fyra barn ut materialen där de tyckte att det skulle vara men pojken lade allt sitt material i en stor hög” ... ” En flicka använde limmet som färg och målade en pinne med det”

Ett barn började trumma med pinnarna och då följde alla med och gjorde lika. När de slutade använde en flicka sina ”trumpinnar” till att gräva runt i högen med. En flicka använde limmet som färg och målade en pinne med det. Då sa en av pojkarna: ”Jag vill också måla.” Vi förklarade för barnen att det var lim och att de kunde fästa sakerna på skivan med det. Samma flicka ville inte ge pojken limmet trots att han hade väntat en stund, en av oss bad henne att dela med sig. Efter en stund var barnens fingrar fulla av lim och de ville gå och tvätta sig. En efter en gick barnen iväg och tvättade händerna.

4.2.4 Tillfälle 4, Alla material från tidigare tillfällen

Vi förberedde genom att sätta ett större papper ovanpå ett lågt bord. På det papperet placerades en tunn träskiva, likadan som vi hade under tillfälle tre. Vid detta tillfälle deltog ytterligare en, för oss och barnen, ny pedagog. Barnen fick för första gången se bilderna till berättelsen de fått uppläst för sig vid de tidigare tillfällena och de hade alla många kommentarer. När boken bläddrades upp utbrast barnen: ”Ögon! Det är spöke!” Sidan är svart med ett par små ögon i ett hörn. När vi kommer till sista sidan återkommer de små ögonen och återigen säger de: ”Det är ett spöke!” När vi läste, upprepade de många av orden, främst de färganknutna t.ex. ”rosenröd” och ”gräsgrön”. De berättar vad de sett på bilderna. ”Jag tycker om den och den och den!” sa en flicka och pekade på bilderna. Ett annat barn sa: ”Jag gillar katt. Brandgul – de sprutar vatten på dem! Hårda och mjuka – man kan äta dem, det är godis.”

Foto: Linda Andersson

”Barnen fick för första gången se bilderna till berättelsen de fått uppläst för sig vid de tidigare tillfällena och de hade alla många kommentarer”

Efter berättelsen gick en av oss ut från rummet och var inte med under skapandetillfället. Vi samtalade med barnen där vi ställde frågor om de tidigare tillfällena. Vartefter de kom på vilka material de använt, plockade vi fram dem. Dock hann vi aldrig till tillfället med naturmaterialen innan barnen började skapa med tuschpennorna och trolldegen som redan plockats fram. Vi plockade fram det medan barnen skapade och placerade lådorna med naturmaterial på golvet och talade om för barnen att det fanns där. Trolldegen placerades i mitten av den tunna skivan och alla barnen tog en varsin tuschpenna och började genast måla på degklumpen. De ritade även större och mindre cirkelmönster med tuschpennorna, dels på papperet men till största del ovanpå träskivan. Så småningom började de ta egna delar av degen och fortsatte att måla på. Med pennorna pickade de små hål som det då blev färg i. Ingen rörde naturmaterialet till en början, två av barnen gick efter ett tag och hämtade lite av naturmaterialet. En av dem satte fast en tallkvist i sin degklump som några av barnen sedan satte fler naturmaterial i medan det andra barnet lade sina pinnar i rad på sin degbit som han hade plattat ut på den tunna träskivan.

Barngruppen arbetade med enskilda projekt även om skapandet skedde på en gemensam yta. En av pojkarna arbetade på mitten av träskivan med de olika materialen. Två av flickorna arbetade med trolldeg som de hade målat med tusch på, de stod dels bredvid bordet och delvis arbetade de på bordet. En av dem använde endast trolldegen och gjorde små bollar medan den andra, förutom att använda trolldegen som den är, även kombinerade olika material som t.ex. att sätta en kotte ovanpå en liten degklump. En pojke tog flera gånger av de pinnar som den andra pojken skapade med.

Foto: Linda Andersson

”Barngruppen arbetade med enskilda projekt även om skapandet skedde på en gemensam yta”

En av flickorna visade vad hon gjort och sa att hon ville spara det. Därefter gjorde en av de andra flickorna likadant, hon sa också att hon ville spara det hon gjort. Fyra av barnen gick iväg för att tvätta av sig men av pojkarna stannade kvar i rummet och fortsatte arbeta med sin bit trolldeg. Han beskrev för oss med ord vad han gjorde under tiden han skapade.

4.2.5 Tillfälle 5, Vernissage

Vid femte tillfället valde vi att ha en vernissage för föräldrarna, pedagogerna och för alla barn på förskolan. Barnen fick tillfälle att berätta och visa vad de gjort. Några av de barnen som kom på vernissagen var lediga den dagen men kom med sin familj för att se detta och fika det som barnen i gruppen bakat med sina pedagoger.

Innan vernissagen började gjorde vi i ordning rummet där den skulle hållas. Vi grupperade fotona, alstren och kommentarerna så att man kunde se vad som hänt vid varje tillfälle. Vi satte dem så att de var i lagom höjd för barnen att se. Vi hade fotograferat många bilder på barnens händer som arbetar, kroppsrörelser i gruppen, hur de arbetar med materialet och så vidare. Inga direkta porträtt. Barnen kom spontant och deltog i vårt förberedningsarbete. De cirkulerade i rummet och såg på bilderna. En flicka som varit med i gruppen gick runt, pekade och berättade vilka som var på bilderna. Då vernissagen började ville barnens föräldrar gärna att barnen själva skulle berätta för dem vilka som var på bilderna och gärna var just de var.

Barnen hittade även berättelsen som vi tagit med i bokform, de läste den själva och en av oss läste den för dem, flera gånger. Den stora tuschteckningen från första tillfället tejpade vi fast på golvet, så som barnen hade arbetat med den. Då de barnen som deltagit i skapandegruppen kom in i rummet gjorde de rörelsemönster på papperet. Några barn lade sig ner, några sprang runt, något barn hittade ett hål och försökte att pilla upp det och göra det lite större. Många av besökarna, både barn och vuxna, gick längs kanterna av pappret. Vi hade satt upp en informationslapp om att man gärna fick kliva på det. Föräldrarna lyssnade då vi berättade om vad barnen gjort under de olika tillfällena och de ställde frågor. De ställde även frågor om vår utbildning och om vårt intresse för bildpedagogik.

Foto: Maria Leek

”Den stora tuschteckningen från första tillfället tejpade vi fast på golvet, så som barnen hade arbetat med den”

Foto: Maria Leek

”Vi grupperade bilderna, alstren och kommentarerna så att man kunde se vad som hänt vid varje för tillfälle. Vi satte dem så att de var i lagom höjd barnen att se”

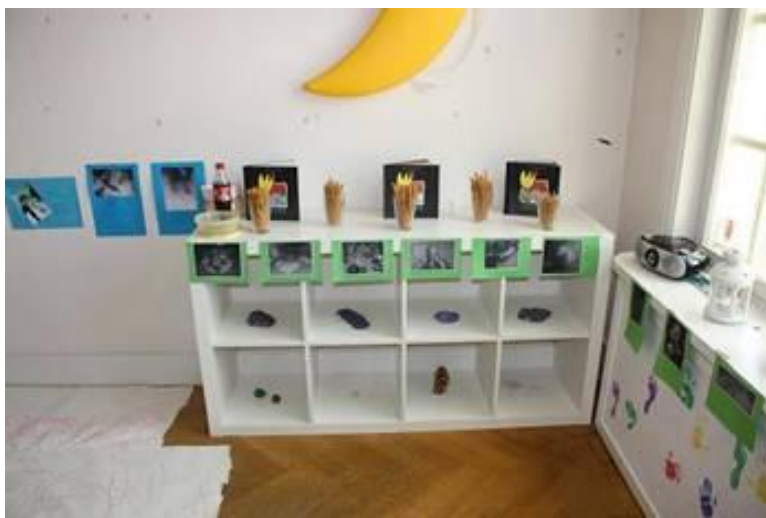

Foto: Maria Leek

På väggen, lite högre upp, satte vi olika citat ur den litteratur vi använt oss av i detta arbete, som vi tyckte stämde överens med det barnen varit med om. Detta för att synliggöra och visa för dem som kom på vernissagen att det barnen gjort är så mycket mer än bara det som fanns med att se på själva vernissagen.

Foto: Maria Leek

”På väggen, lite högre upp, satte vi olika citat ur den litteratur vi använt oss av i detta arbete, som vi tyckte stämde överens med det barnen varit med om”

4.3 Sammanfattning över alla tillfällena

Då vi arbetade med barnen kunde vi se återkommande inslag av lek, hur de samarbetade, hur de imiterade varandra men framförallt den glädje som uppstod. Vi tror att det kan vara lärorikt för barnen genom att de tränar grovmotorik och finmotorik samtidigt som de har roligt. De tränade det språkliga genom att under tillfällena beskriva vad de gjorde och även genom att senare återge det. Att visa hänsyn, turtagning och att tänka utanför ramarna är även det bitar som barnen fick träna på i detta sammanhang, både enskilt och tillsammans. Det var även en taktil upptäckt i och med att barnen kände och upplevde materialen på många olika sätt.

Då degen inte var utdelad tänkte vi att den skulle ge känslan av ett gemensamt projekt. Delades den upp trodde vi att grupp-känslan skulle försvinna. Vi ville se om de själva delade ut den, om de gjorde något tillsammans eller både och. På grund av dåligt väder hann pedagogerna och gruppen inte ut och plocka olika naturmaterial i den utsträckning som de hade tänkt sig men de hade sådant som de plockat vid tidigare tillfällen.

5. Diskussion

Här kommer vi att diskutera kring vår metod, hur materialet användes, leken i skapandet, arbetsmiljöns betydelse, att ha varit tre vid observation och barnens vana vid kameran. Vi presenterar även en kritisk granskning av vårt arbete, en avslutande diskussion och avslutar med vidare förslag till forskning.

5.1 Metoddiskussion

I denna studie har vi fått fram ett resultat genom observationer. Genom att vår uppsats främst utgår från observationen väger resultatdelen tyngre än bakgrunden. Sättet vi valt att utföra vår studie på känns bra just för att vi kände oss motiverade att få komma ut på en förskola och arbeta med en aktivt deltagande barngrupp. Vi var tidiga att sända ut en fullmakt till barnens vårdnadshavare för att vi skulle kunna komma igång med vårt arbete. Vi planerade in täta tillfällen, fyra stycken inom tre veckor, för att vi dels skulle hinna med att sammanställa vår studie men även för att vi ville hålla en tät kontakt med förskolan och för att barnen skulle komma ihåg oss lättare.

Vi bar alla på förväntningar inför vår studie. I början när vi diskuterade hur vi skulle utföra den kändes det väldigt rätt att studera barn i åldrarna 3-4 år, det var vi alla överens om. Men ju mer tiden gick började vi fundera på om vi valt rätt ålder på barnen, skulle vi kanske ha haft blandade åldrar? Hur hade gruppsammanhållningen sett ut då? Ritar barn i treårsåldern just något eller är det mest bara ”klotter”? (Granberg, 2001). Om vi hade valt två treåringar, två fyraåringar och två stycken femåringar t.ex. hur hade skapandet sett ut då? Hade de två femåringarna styrt eller hade treåringarna fått varit med också? Vem eller vilka hade blivit ledarna?

Vi upplever att de flesta barnen är relativt oberörda av videokameran (Lindgren & Sparrman, 2003). En av pojkarna är dock vid ett av tillfällena uppmärksam på att kameran står bakom honom. Om han uppfattade att den filmade kan vi inte veta då det är en digitalkamera som även tar bilder. Det är bara vid ett tillfälle som vi kan se detta, inte vid de följande. Vi upplevde att barnet inte blir hämmat i sitt skapande under tillfället, eftersom han fortsätter med det han hållit på med, efter att ha observerat kamerans närvaro. Vi kan se att vissa barn är medvetna om att vi fotograferar då de ser upp och in i kameran. Dock är det inget som verkar begränsa dem i deras skapande utan de återupptar sin aktivitet omgående.

5.2 Materialanvändning

Då vi valde material gjorde vi detta efter vad vi ansåg som praktiskt, vad vi trodde de skulle uppskatta och vad vi var bekväma med. Då vi läst litteraturen slogs vi av att materialen kanske inte var de optimala för det som sägs passa en treårings utveckling (Granberg, 2001). I efterhand kan vi dock se att de inte alltid använde materialen som vi förväntat oss att de skulle, de gjorde det efter sin förmåga och skapandelust. Tuschpennorna användes t.ex. inte bara till att teckna något som de ville återge, de användes även som timmer till timmerbilen, att göra hål med i degen eller för att kastas i luften och som ett utforskande av rummet. Trolldegen användes inte bara till att forma något specifikt utan att lukta på och göra avtryck i, kanske för att just deg är föränderlig.

Då vi under tillfälle tre upptäckte att barnen tog mycket av naturmaterialet utan att använda allt valde vi att under tillfälle fyra, då barnen fick använda sig av alla tidigare materialen, begränsa det något. De fick t.ex. endast en kotte per person, mindre antal pinnar och ett visst antal tuschpennor, det som vi ansåg att de mäktade med. Att vi

begränsade mängden material de hade att tillgå och vilket material som erbjöds vid varje tillfälle är inte något som vi ser som direkta instruktioner däremot är vi medvetna om att det påverkar.

5.3 Leken i skapandet

Leken är en stor och viktig del i barnens utveckling och absolut nödvändig. Leken avdramatiserar och den gör det tillåtet att få prova och göra om. Barnens villkor bör råda på förskolan och det gör det om leken genomsyrar verksamheten (*Lpfö98*). Då vi valde att skapa på stort papper och stora träskivor så upplever vi att barnen har klivit in i projektet och deltagit och att leken har blivit naturlig. Många gånger erbjuder vi barnen små avskilda stunder då de får skapa i små lugna grupper för att just undvika att det blir lek och støj. Det gör vi för att ge barnen ro att skapa men gör vi verkligen barnen en tjänst genom detta?

I vår studie har många lekar pågått. Barnen har lekt tillsammans och lekarna har oftast uppstått genom de material de arbetat med. Barnen har även lekt enskilt med sådant de själva skapat. De utforskar materialen genom leken och använder hela kroppen exempelvis vid springleken som uppstod på det stora papperet på golvet vid tillfället då de använde sig av tuschpennor.

Då vi nu sett hur barnen har använt sig av dessa material har vi upptäckt mycket lek i skapandet. Knutsdotter Olofsson (1987) skiljer mellan lek och lärande. Hon påpekar att barnen till en början skaffar sig en kunskap om materialet för att sedan använda det i olika lekar. Barnen har gått i och ur olika lekar under tiden de har provat de olika materialen. Det har funnits stunder då de varit uppslukade av att lukta, smaka eller göra näsavtryck på ett utforskande vis. Men det har lika ofta varit imitation av gräsklippare i en springlek på stora pappret, bollande med degen i förklädsfickan eller att ramla omkull i en hög med mossa och kottar. Vartefter barnen skaffat sig kunskap om materialen förändras leken (Knutsdotter Olofsson, 1987).

5.4 Arbetsmiljöns betydelse

Alla tillfällen utfördes i ett och samma rum förutom vid vernissagen då vi var i ett annat. Vi använde oss av ett av förskolans matrum då vi hade våra skapande tillfällen med barngruppen. Där kunde vi flytta undan matborden och stolarna och på så sätt skapa yta för aktiviteterna vi planerat. Rummet vi använde oss av till vernissagen används vanligtvis som ett samlings- och kuddrum där barnen gärna leker, både stillsamt och högljutt. Hela rummet tömdes vid vernissage tillfället för att barnens egna skapande resa skulle kunna visas. Barnen har vid tidigare tillfällen haft vernissager i detta rum.

Trots att vi under tillfälle tre upplevde det som stökigt och högljutt har vi i efterhand, efter att ha tittat på videofilmen från det tillfället, sett att det inte var så kaosartat som vi upplevde det då. Vi tror att kaoset vi upplevde berodde på hur vi kände oss just den dagen och vid detta tillfälle kände vi alla av olika sjukdomar som gjorde att vi var mer lättpåverkade av ljud och rörelser. Något mer som spelade in vid alla tillfällen var pedagogens delaktighet. Vilka känslor denne förmedlade och inställningen till våra aktiviteter.

Att barnen är trygga med gruppen, dem som de skapar tillsammans med, att det är en tillåtande stämning är viktigt för att barnen ska våga prova och utforska materialen (*Lpfö98*). I Williams, Pramling och Sheridan (2000) gör de en genomgång på hur olika

klassrumskulturer kan råda, de kallar det den dolda läroplanen. Det gäller det där som är uttalat om vad man får göra eller inte, vilka regler som gäller. Detta växer fram vartefter gruppen arbetar tillsammans. Om det råder en positiv stämning så trivs barnen i gruppen, de har en bra kontakt och kan prata om mycket, konflikter bearbetas på ett bra sätt. Det leder till att man vågar ta initiativ, vara kreativ, har inlevelse med andra och vågar visa vad man känner. Flera gånger hörde vi barnen i gruppen berömma varandra, se dem hitta glädjen i en lek eller höra hur de löste problem tillsammans. Att samarbeta är en konst i sig och det är något som barnen tränar dagligen på förskolan.

5.5 Betydelsen av att ha varit tre vid observationen

Vid alla tillfällen utom ett var vi alla tre med och observerade. Vid tillfälle fyra var vi endast två stycken tillsammans med barnen vilket visade sig vara en enorm skillnad vad gäller vårt observerande. Att på två personer hinna med att både uppmärksamma barngruppen, både individuellt och gemensamt, samt filma, fota och anteckna blev omöjligt. Förvisso kunde vi placera videokameran på håll men att hinna med att anteckna och fota under tiden som barnen behövde vår hjälp blev svårt. Vid tidigare tillfällen då vi alla tre varit närvarande har en kunnat koncentrera sig mest på att fota barnen, en på att anteckna det som sker och en tredje på att vara helt med barnen vilket då gör att vi använder oss av tre observationssätt samt att vi även haft videokameran som ett fjärde alternativ.

Trots att vi var tre missade vi mycket som vi sedan uppmärksammade när vi såg filmen, det gör att vi undrar hur mycket man missar i den vardagliga förskoleverksamheten. Det var även bra att vara tre för att låta alla barn komma till tals och känna sig hörda och uppmärksammade under själva arbetet. Då vi inför dessa träffar skaffade material, förberedde och plockade fram på förskolan var det enklare och blev mindre väntan för barnen, då vi kunde hjälpas åt. Servicen under själva utförandet med att hämta, hjälpa och även städningen efteråt underlättades också av att vi var flera. De fanns alltid någon för barnen att vända sig till.

5.6 Barnens vana vid kameran

I och med att tekniken vuxit på marknaden de senaste åren är det troligt att de allra flesta har en digitalkamera, videokamera eller en mobiltelefon med diverse funktioner hemma vilket gör att barnen är vana vid att bli fotograferade och filmade hemifrån. Dock är det en stor skillnad på att bli filmad och fotad hemma och på förskolan. Syftet när man gör det på förskolan är att använda det i någon form av dokumentation, det oavsett om det är pedagogerna själva, utomstående forskare eller som i vårt fall studenter. Barnen man använder i t.ex. en studie kan möjligen komma med på foton även om man tar dessa foton så att det inte går att identifiera dem medan man hemma oftast fotograferar och filmar med avsikt att visa upp sina barn för familj och vänner. (Lindgren & Sparrman, 2003).

Att använda oss av kamera för att fotografera barnen, kändes självklart, men även att filma barnen för att skapa oss ett extra minne. Vi äger alla tre en varsin mobiltelefon med möjlighet att fota och spela in på. Trots att en mobiltelefon nu för tiden ses som liten och lättillgänglig ansåg vi allihop att det vore oetiskt att använda den i studien på grund av att det är våra egna, något vi alltid bär med oss och använder dagligen i det privata (Lindgren & Sparrman, 2003) vilket gör det lättillgängligt om det hamnar i fel händer. Istället använde vi en digitalkamera med inspelningsfunktion där vi efter varje tillfälle tömde minneskortet och la över filmsekvenserna på ett USB-minne.

5.7 Kritisk granskning av arbetet

I och med att vi tillfrågade föräldrarna om de godkände att deras barn var med i studien eller inte, kändes det bra att starta studien. Barnen tillfrågades aldrig själva då fokus låg på föräldrarnas samtycke och att komma igång så snabbt som möjligt i och med tidsbegränsningen. I efterhand ser vi att vi skulle ha diskuterat om att tillfråga barnen innan studien genomfördes. Anledningen till att vi inte frågade tror vi till stor del beror på vår entusiasm att komma igång. När vi träffade barnen talade vi om för dem att vi skulle fotografera men vi tänkte aldrig på att nämna videokameran för dem. Det vi har gjort är att under några tillfällen nämnt videokameran för några av barnen att den funnits där genom att dem har uppmärksammat den.

När detta arbete skulle återges så förvånades vi av hur svårt det var att minnas vad som egentligen skedde. Trots att vi skrivit, filmat och diskuterat så fick vi dubbelkolla skeenden för att ge rätt uppgifter. Vi ställer oss därför frågan: hur mycket missar vi av det som sker en dag på förskolan? Uppmärksamheten är förmodligen olika beroende på förmåga, kunskap, vana, gruppstorlek, dagsform och så vidare. Att filma var för oss en bra metod då vi i efterhand såg saker som vi inte uppmärksammat på grund av att vi var sysselsatta med att hjälpa till, satt för långt ifrån eller hade fokus på annat den gången.

Något som kom över oss senare var att vi varit dåliga på att tala om vad vi heter för barnen. Vid det första tillfället talade vi om det sen har det blivit bortglömt och det är något vi ser som väldigt dåligt av oss. Då vi kom på oss och märkte att barnen inte visste hur de skulle tilltala oss, berättade vi igen vad vi hette. Detta skedde dock vid det fjärde tillfället.

Att ha varit tre stycken när det kommer till att skriva ett examensarbete har inte alla gånger varit enkelt. Under själva sammanställandet av det här arbetet tyckte vi att det var viktigt att en är ansvarig för själva dokumentet och att det är till denna man skickar allt för införande, så att det inte blir flera olika exemplar av samma slutprodukt. Då gäller det att man har förtroende för den som tilldelas den uppgiften.

5.8 Avslutande diskussion

Vårt syfte med denna studie var att undersöka hur barn använder skapande material utan instruktioner. Vi har nu i efterhand kunnat se att de förväntningar vi hade innan vi påbörjade denna studie, har stärkts i och med det resultat vi fått men även genom den litteraturgenomgång vi har med. Vi har sett att då barn inte instrueras hur de ska använda sig av skapande material använder de den på ett sätt som fungerar i lek, utforskning och att de gör det med glädje. De går inte alltid in i skapandet för att skapa en slutprodukt utan för dem är utforskandet en större del av helheten.

Många av de föräldramöten som hålls runt om i landet avslutas med att ha visning av det som barnen producerat under senaste tiden. Pedagogerna vill visa ett resultat och föräldrarna vill ha synliga bevis på att barnen har en meningsfull sysselsättning. Men kommer man ihåg att visa vad som händer på vägen, vägen fram till slutprodukten? Föräldrarna som inte själva är i verksamheten är inte insatta i vad som händer i en barngrupp vid en skapande situation i förskolan. De som ska berätta detta för dem är vi pedagoger (Lpfö98). Det som liknar en jättestor hög med pinnar kan vara en grotta där det är mörkt. Bollen av trolldag har doftats på med näsan, smakats på med munnen och knådats med hela kroppen. Det stora pappret med klotterliknande streck är fullt med barnens ljud och vi som deltog kan höra dem i våra huvuden då vi ser bilden. Många

gångerna används uttrycket att det är resan och inte målet som är viktigast, i detta fall stämmer det.

Då barn utforskar världen är det många gånger på ett lekfullt, skapande sätt. Leken är barnens sätt att upptäcka, prova och lära sig om det som sker i deras omvärld. De gör sandkakor, landskap i maten och sorterar nallarna efter färg, storlek etc. Enligt Granberg (2001) delar inte barnen upp uttrycksformerna utan använder dem som en enda. Leken och skapandet hör ihop. Under våra skapande tillfällen såg vi många exempel på det här. En pojke såg plötsligt en gräsklippare i rörelsen han ritat med tuschpennan, han började med ens härma ljudet och efter en kort stund var det fler av barnen som också såg gräsklippare. Deras rörelser rörde sig över det stora pappret och snart var det flera av barnen som sprang runt, runt och var gräsklippare med ljud. Detta kan för en utomstående verka ganska stöjt och rörigt, vad händer med det skapande lugnet och arbetsron? Ofta delar vi upp barnen i små lugna grupper för att de ska få lugn och ro och kunna koncentrera sig men en lek är inte alltid lugn och leken är en stor del av barnens skapande. Beroende på vilka åsikter man har om detta uttryck ”att skapa” så kan man göra olika bedömningar.

Att få vara med och se barnen skapa, att se gemenskapen och höra dem berätta om vad de gör har varit fantastiskt roligt och inspirerande. Det har förstärkt vår övertygelse att skapande är en viktig del av förskolans verksamhet och till stor glädje och nytta för barnen.

5.9 Förslag till vidare forskning

Under arbetets gång har det uppstått många tankar och funderingar och vi hoppas att vi i framtiden får möjlighet att göra vidare studier inom bildpedagogiken. Något vi skulle vilja är att upprepa denna studie med en annan gruppammansättning och kunna göra jämförelser. Man skulle även kunna vidareutveckla arbetet med den saga som vi använde, på ett annat vis och se vad som skett t.ex. om den hade fått tagit mer plats, om man bytt ut den, om sagan inte hade varit med alls, hade det blivit några förändringar?

Genom de olika observationsverktyg vi använt oss av har vi uppmärksammat hur individuellt det är vad man uppfattar och hur lite man verkligen ser av situationer. Detta har väckt vårt intresse och är något vi skulle vilja studera vidare.

6. Litteraturförteckning

- Asplund Carlsson, M. P. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Barnes, R. (1994). *Lära barn skapa*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bendroth Karlsson, M. (1998). *Bildskapande i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bjørndal, C. R. (2002). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber AB.
- Granberg, A. (2001). *Småbarns bild- och formskapande lek med former, färger och linjer*. Stockholm: Liber AB.
- Knutsdotter Olofsson, B. (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS förlag.
- Løkken, G. Haugen, S. & Röthle, M. (2006). *Småbarnspedagogik - fenomenologiska och estetiska förhållningssätt*. Stockholm: Liber AB.
- Read, H. (1956). *Uppfostran genom konsten*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Saar, T. (2005). *Konstens metoder och skolans träningslogik*. Karlstad: University Studies.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.
- Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken - bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Nordstedts Akademiska förlag.
- Westrup, L. & Eriksson Jisander, P. (2006). *Inte bara svart eller vitt*. Göteborg: Kabusa böcker.
- Zero, P. (2001). *Att göra lärande synligt - barns lärande - individuellt och i grupp*. Stockholm: HLS förlag.
- Änggård, E. (2006). *Barn skapar bilder i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Änggård, E. (2005). *Bildskapande - En del av förskolebarns kamratkulturer*. Linköping: Tema barn.

Elektronisk litteraturförteckning

(u.d.). Hämtat från Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se/estetik> den 5 Oktober 2011

Asplund Carlsson, M. Pramling Samuelsson, I. & Pramling, N. (u.d.). Hämtat från <http://www.nordiskbarnehageforskning.no/> den 5 Oktober 2011

Lind, U. (den 19 Maj 2004). *Pedagogiska magasinet*. Hämtat från <http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2004/05/19/sma-stegens-pedagogik> den 05 oktober 2011

Lindgren, A.-L. & Sparrman, A. (Nr 1-2 Årgång 8 2003). Om att bli dokumenterad. Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk forskning i Sverige*, ss. 58-69. Hämtat från <http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/linsparr.pdf> den 05 oktober 2011

Lindström, H. & Hägglund, K. (den 19 Maj 2004). Hämtat från <http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2004/05/19/konsten-lar-oss-forsta-livet> den 05 Oktober 2011

Marner, A. (2008). *Diva Portal*. Hämtat från <http://www.diva-portal.org/smash/searchlist.jsf?searchId=1> den 5 Oktober 2011

7. Bilagor

7.1 Fullmakt 1

Högskolan i Gävle

Examensarbete - Bildpedagogik

Bakgrund

Vi är tre tjejer som läser på förskoleprogrammet på Högskolan i Gävle och nu är inne på den sista terminen av sju. Därför är det nu dags för oss att göra vårt examensarbete som personalen på XXX förskola är snälla att låta oss göra här.

Inför vårt examensarbete kan vi komma att behöva göra vissa observationer av barnen, dessa kan göras genom att fotografera, filma eller genom att iaktta. Filmklippen, foton och/eller våra observationer ska sedan användas av oss studenter för att kunna gå tillbaka och analysera det som vi studerar som i det här fallet är lärandesituationen i bildundervisningen. Det ihopsamlade materialet kommer endast att granskas av oss tre i studiegruppen och ev. vår handledare. För att få filma och fotografera barnen, behöver vi ett godkännande från målsman.

Etik och sekretess

Varken skolans eller elevernas namn kommer att nämnas i anknytning till filmen. Filmer och fotografier kommer bara att vara tillgänglig för dem som nämnts ovan, och endast under examensarbetets gång. **OBS!** Därefter kommer den att raderas.

Du väljer själv om ditt barn får förekomma på film och foton, och du kan alltid ändra dig senare.

Hör gärna av dig om du har några frågor eller funderingar! Med vänliga hälsningar,

Britt-Marie Karlsson

Linda Andersson

Maria Leek

07*_*_* * * * * *

07*_*_* * * * * *

07*_*_* * * * * *

*****@student.hig.se

*****@student.hig.se

*****@student.hig.se

FULLMAKT

Underskrift Målsman

Jag tillåter att mitt barn får förekomma på film och fotografier som en del av examensarbetet vid Högskolan i Gävle ht-11. Detta under förutsättning att materialet endast görs tillgängligt för studiegruppen och deras handledare under tiden för kursens gång och sedan raderas.

Barnets för och efternamn:

Datum:

Underskrift av målsman:

Namnförtydligande:

7.2 Fullmakt 2

Högskolan i Gävle
Examensarbete - Bildpedagogik

XXX 6 september 2011

Hej alla föräldrar!

Nu har vi träffat era barn vid några tillfällen och det har varit otroligt roligt och givande för vår del och vi hoppas och tror att det varit det för barnen med. Då vi nu har kommit igång med vårt arbete har vi upptäckt att vissa av de foton vi tagit skulle kunna förstärka vår text, därför skulle vi vilja få er godkännande att använda dem. Vi kommer inte att använda porträttbilder, utan det kan bli foton på barnens alster, händer, bakifrån och i vissa fall i profil. Vår intention är att inga barn ska vara direkt igenkännbara och fokus kommer att ligga på själva skapandesituationen. Barnens namn kommer inte att finnas med i uppsatsens text och vi gör heller inga jämförelser eller värderingar om vad barnen kan eller inte kan rita.

Vi vill med detta brev fråga om det är någon av er som inte vill att era barn ska publiceras i uppsatsen, i så fall vill vi gärna att ni säger till förskolans personal, eller hör av er till någon av oss per mail, sms eller ett telefonsamtal. Kom ihåg att vara tydliga med vilket barn det gäller. Vid vernissagen kommer ni att få möjlighet att se bilderna och ta ställning till om vi får publicera dessa eller inte. Uppsatsen kommer efter att den blivit godkänd finnas tillgänglig på förskolan för den som vill läsa. Den kommer även att finnas publicerad på en uppsatsdatabas på Internet som är tillgänglig för alla, vilket är orsaken till att vi skickar ut denna förfrågan.

Med vänliga hälsningar,

Britt-Marie Karlsson Sjöström

07*_** ** **

*****@student.hig.se

Linda Andersson

07*_** ** **

*****@student.hig.se

Maria Leek

07*_** ** **

*****@student.hig.se